

Woord vooraf

Dit 34ste nummer van *Amsterdamse Cahiers* is gewijd aan de bijbelboeken Ezra en Nehemia. Dat zijn lange tijd niet de meest bestudeerde boeken van de Hebreeuwse Bijbel geweest, om meerdere redenen. Binnen de canon van Tenach behoren ze tot de derde, buitenste ring van de Geschriften, ver van het hart, de Tora, verwijderd. Op de kerkelijke leesroosters komen nauwelijks teksten uit beide boeken voor. De algemene gedachte was, dat ze qua taal en qua geestelijke inhoud ver achterbleven bij de eerdere narratieve gedeelten en de poëzie van de profeten. Tegenover die klassieke beeldrijke en inhoudsrijke taal werden de geschriften van Ezra en Nehemia vaak als star en ‘wettisch’ ervaren. Dat in de beide boeken al de contouren te ontwaren zijn van wat zich later tot het rabbijnse jodendom zou ontwikkelen, zal daarbij voor christelijke uitleggers een extra hindernis geweest zijn om tot een positieve waardering te komen. Wie dus in het gebrek aan waardering van beide boeken óók een anti-judaïstische onderstroom onderkent, heeft vermoedelijk gelijk.

In die situatie van geringschatting en miskennen is echter al decennia geleden een kentering gekomen. De academische interesse in de ‘na-exilische’ periode is snel gegroeid, wat blijkt uit een groot aantal publicaties over deze periode. Ook qua geloofsinhoud is er groeiende interesse voor de boeken waar te nemen; het lijkt erop dat ook niet-academische lezers herkenning ervaren bij teksten die verslag doen van een gemeenschap op zoek naar haar identiteit, grenzen en fundament. Dat wil niet zeggen dat alle lezers meteen enthousiast worden over de oplossingen die in Ezra en Nehemia worden aangedragen voor zo’n gemeenschap op zoek naar bestaansmogelijkheden in geografische en geestelijke zin. Er is sprake van een grote mate van diversiteit in visies op de beide boeken en hun beider hoofdpersonen, de priester en schriftgeleerde Ezra en de bestuurder en gouverneur Nehemia.

Als redactie zijn we verheugd, u een variëteit aan artikelen te kunnen voorleggen waarin veel aspecten van deze boeken en hun ontstaanstijd aan de orde komen, en ook de genoemde diversiteit in opvatting ruimschoots vertegenwoordigd is: sommige auteurs zijn heel positief, anderen staan veel kritischer tegenover de beide protagonisten. We leiden de artikelen kort bij u in.

De algemene inleiding is van de hand van *Bob Becking*. Hij praat ons bij over de stand van het onderzoek en geeft inzicht in de technische discussies die spelen. Van beide boeken zijn immers verschillende versies, onder andere Griekse, en er bestaan diverse theorieën over de totstandkoming van de bijbelboeken in hun huidige vorm. Hij laat ook, aan de hand van de beruchte ‘crisis over de gemengde huwelijken’ (Ezra 9-10), zien hoe geloofsopvattingen en groepsbelangen intens verweven zijn.

Panc Beentjes behandelt een specifiek onderdeel van de inleidingsvragen: de verhouding van Ezra en Nehemia tot 1 en 2 Kronieken, met name de suggestie dat de uiteindelijke auteur van deze vier boeken een en dezelfde, namelijk de Kronist, zou zijn geweest. Taalkundige en inhoudelijke aspecten leiden hem naar een duidelijke conclusie, maar helemaal afgesloten is de zaak nog niet.

Margreet Steiner wijdt ons in in een stuk onderzoek dat fundamenteel is: de archeologie van de tijd van de Tweede Tempel. Zij zoekt letterlijk naar de muren die Nehemia heeft laten bouwen of herstellen. Voor wie gaat graven is er in Jeruzalem veel te vinden, maar of het ook de muren van Nehemia zijn, is nog maar de vraag.

Vervolgens vindt u een aantal detailstudies over teksten uit beide boeken. Ondergetekende mag beginnen met een aantal observaties, grotendeels aan de hand van Ezra 4, over de verhouding tussen de Judese gemeenschap en de anderen, dus over identiteit en grenzen. Hij ziet een diversiteit in identiteiten weerspiegeld in de teksten, en daartussen de claim van één groep om het ware Juda te zijn.

Nico Riemersma wijdt een detailstudie aan de uitdrukking *kārat b^e rīt l^e* in Ezra 10:3a en aan andere ceremoniële elementen in Ezra 10. Hij constateert dat het ook in andere artikelen behandelde ‘wegzenden van de vreemde vrouwen’, hoe pijnlijk ook, onderdeel uitmaakt van een nieuw commitment van de gemeenschap, waarbij de vraag is of het om een verbondssluiting of een verbondsvernieuwing gaat.

Eep Talstra geeft een uitvoerige syntactische en literaire analyse van het gebed van Nehemia (Neh 1:1-11). Hij vergelijkt de tekst met het gebed van Salomo in Koningen en Kronieken, en roert ook bredere vragen aan. Hij gaat na hoe Nehemia zichzelf met behulp van het hergebruik van ouder tekstmateriaal plaatst in de geschiedenis van God en zijn volk, een procedé dat in de Hebreeuwse Bijbel telkens weer wordt gevolgd.

Geert Lorein schrijft óók over de muurbouw van Nehemia, maar dan vanuit een gedetailleerde studie van de tekst van Nehemia 3. Hij licht ons uitvoerig in over Jeruzalemse families, hun wonen en werken en hun meebouwen aan de muur. Maar ook aan dit op het eerste gezicht louter beschrijvende hoofdstuk weet hij een zin en betekenis te ontleen die verdergaan dan toen en daar.

Willien van Wieringen bestudeert Nehemia 8, de voorlezing van de Tora door Ezra met aansluitend het opnieuw instellen van de viering van het Loofhuttenfeest. Ze doet dat met gevoeligheid voor de liturgische context van het beschrevene en eindigt met een spannende stelling over Tenach als het nieuwe ‘Heilige Land’ voor de Judese gemeenschap.

Adri van der Wal schrijft over Nehemia 9 en het streven in dat hoofdstuk om de verbondenheid van het volk met elkaar en met God te bevestigen door een radicale breuk met het verleden en een nieuw begin.

De bundel vervolgt met enkele meer thematische bijdragen. *Christiane Karrer* tekent de contouren van het leiderschap van Nehemia. De titel van haar artikel, ‘Beter dan een koning’, wijst al een bepaalde kant uit, want vergelijking met koning Salomo geeft volgens haar het juiste profiel aan de manier waarop Nehemia leiding gaf aan Juda.

Klaas Smelik werpt vanuit de latere joodse geschiedenis interessant zijlicht op de figuur van Nehemia: is hij niet sterk te vergelijken met de *Hoffjude* die je vanaf bijbelse tijden tot in de 18^e eeuw tegenkomt? En deelt hij dus ook niet in de uitdagingen waarvoor deze hooggeplaatste Joden kwamen te staan, hoe om te gaan met de dubbele loyaliteit, tegenover hun volksgenoten *en* hun heren?

Het laatste woord wordt gevormd door de receptiegeschiedenis, waaraan trouwens ook het artikel van Smelik al flink meedoet. *Leo Mock* gaat specifiek in op Ezra in de joodse traditie.

Vanwege diens rol bij het (opnieuw) instellen van de publieke Tora-lezing wordt hij in joodse kringen hooggeprezen, en dat is nog maar het begin van het vele goede dat aan hem wordt toegeschreven. Evengoed stelt ook dit artikel vragen bij de houding van de gemeenschap van Ezra en de zijnen.

Ten slotte sluit ondergetekende de rij van artikelen met nog een kleine bijdrage over de contextuele lezing van Ezra en Nehemia in specifieke situaties aan het eind van de afgelopen eeuw. Het zal geen verwondering wekken dat dat steeds situaties betreft die gaan over de vraag, hoe je als geloofsgemeenschap reageert op grote maatschappelijke veranderingen. Ook al is over de manier waarop die doordinking gebruik maakt van Ezra en Nehemia discussie mogelijk, het geeft in elk geval aan hoe actueel beide bijbelboeken kunnen zijn, wanneer ze gelezen worden tegen de achtergrond van hun eigen tijd *en* de onze. Daartoe wil dit cahier een bijdrage leveren. We wensen u veel leesplezier!

Namens de redactiecommissie,

Joep Dubbink